

АНАЛИЗЪТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯ СЕКТОР: ТЕОРЕТИКО – ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ

Онник Таракчиан

Стопанска академия „Димитър А. Ценов” – Свищов

Катедра „Финанси и кредит”

d010222265@uni-svishtov.bg

Резюме: Фармацевтичният пазар се отличава със силно конкурентна среда, която често е белязана от монополни влияния и нелоялни взаимоотношения. В разрез с добрата лекарствена практика се установяват и случаи на предлагане на фалшиви лекарствени продукти или такива, съдържащи нерегламентирани компоненти в състава си. Всичко това е в името на преследване на високи печалби и завоюване на нови пазарни дялове. В регулаторен аспект Европейската комисия има нелеката задача да гарантира ефективната конкуренция на фармацевтичните пазари. Това означава стриктно правоприлагане на антитръстовите правила и правилата за сливанията на ЕС във фармацевтичния сектор, на основата на които да се осигурят на пациентите изборът и достъпът до по-евтини и иновативни лекарствени продукти. Категорично поддържането на финансовата устойчивост на фармацевтичните предприятия не трябва да бъде на всяка цена, нито за сметка на здравния статус на човешкия фактор. Целта на настоящото изследване е да представи един нов аналитичен поглед върху управлението на фармацевтичния сектор като част от БВП на България, базирано между изискванията за ефективност и цивилизационните стандарти по опазване на човешкия живот. Този поглед е насочен към стойността като синтетичен изразител на икономическата ефективност, която стойност във фармацевтичния сектор подлежи на измерване, основано върху пазарни и регулаторни механизми.

Ключови думи: Фармацевтичен сектор, финансов анализ, БВП, медицинско-здравна сигурност.

JEL: G30, G34, I11

ANALYSIS IN THE MANAGEMENT OF THE PHARMACEUTICAL SECTOR: THEORETICAL – APPLIED ASPECTS

Onnik Tarakchiyan

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Finance and Credit

d010222265@uni-svishtov.bg

Abstract: The pharmaceutical market is characterized by a highly competitive environment that is often marked by monopolistic influences and unfair relationships. Contrary to good medicinal practice, there are also cases of offering counterfeit medicinal products or those containing non-regulated components in their composition. All this is in the name of chasing high profits and capturing new market shares. In the regulatory aspect, the European Commission has the difficult task of guaranteeing effective competition in the pharmaceutical markets. This means strict enforcement of EU antitrust and merger rules in the pharmaceutical sector to ensure patients have choice and access to cheaper and innovative medicines. Categorically,

maintaining the financial sustainability of pharmaceutical enterprises should not be at any cost, nor at the expense of the health status of the human factor.

The purpose of the present study is to present a new analytical view on the management of the pharmaceutical sector as part of the GDP of Bulgaria, based between the requirements for efficiency and civilizational standards for the protection of human life. This view focuses on value as a synthetic expression of economic efficiency, which in the pharmaceutical sector is subject to measurement based on market and regulatory mechanisms.

Keywords: pharmaceutical sector, financial analysis, GDP, medical security.

JEL: G30, G34, I11

1. Въведение

Чрез прилагане на управление, основано на стойността, се постига качество на целеполагането, което умело преодолява потенциалните конфликти по линията принципал – агент (Zahariev, 2022). Когато тази концепция се приложи към високо регулирания фармацевтичен сектор, може да се очакват свидетелства за промени в пазарната капитализация, явяваща се еквивалент на стойността, които да съчетават развойна дейност, патенти, пазарно търсене и адекватни маркетингови вериги за пласмент и промотиране на новите лекарствени продукти. На тази основа за обект на изследване се определя фармацевтичният сектор, а за негов предмет теоретико-приложните аспекти на аналитичната дейност при управлението на фармацевтичните компании.

Целта на настоящото изследване е да представи един нов аналитичен поглед върху управлението на фармацевтичния сектор като част от БВП на България, базирано между изискванията за ефективност и цивилизационните стандарти по опазване на човешкия живот. Този поглед е насочен към стойността като синтетичен изразител на икономическата ефективност, която стойност във фармацевтичния сектор подлежи на измерване, основано върху пазарни и регулаторни механизми.

2. Предизвикателства пред аналитичния подход за управление на фармацевтичния сектор

От гледна точка на науката за управление същият се определя като процес на формиране на комплексни знания и умения за ръководене, планиране, организиране, отчитане, анализ, контрол и регулиране на фармацевтичното предприятие в конкурентна, динамично променлива среда. Обосновани са неговите специфики и неговата многообхватност, оттук и връзката му с ключови области на научното познание. За водещо предназначение на фармацевтичното управление може да се определи превенцията срещу различни рискове за здравето на пациента, вкл. недостиг на животоспасяващи

лекарства, прием на вредни или дори фалшиви лекарства, вкл. и такива, които са предписани на база погрешна лекарска преценка. Това означава, фармацевтичното предприятие да проектира, произвежда и продава конкурентоспособни лекарствени продукти с достъпни конкурентни цени, отговарящи на изискванията на потребителското търсене чрез приспособяване към промените на средата, заемане на лидерски позиции и значителен пазарен дял, икономично, ефективно и ефикасно използване на ресурсите и производствените фактори, гарантиращи приходи и реализиране на печалба (Zaharieva, Tarakchiyan, & Zahariev, 2022). И всичко това в интерес на здравната защита съобразно влиянието на: глобализацията, военнополитическите елементи, макроикономическите фактори (социално-икономическия потенциал, икономическите рискове, инвестициите, финансовата политика, външния дълг), природните и социалните фактори (биоравновесието, екологичната обстановка и контрол, демографското развитие, образованието и здравеопазването, информационната сигурност), ендогенните фактори (инвестиционен риск, икономическа ефективност, конкурентоспособност).

Тъй като измеренията на фармацевтичното управление са многоаспектни – производство, дистрибуция, пласмент на лекарствени продукти и фармацевтични услуги – е целесъобразно детайлното предвиждане на рисковете и заплахите на всеки един от факторите на средата и тяхното управление на основата на стратегическия подход. Обосновано е взаимодействие на фармацевтичния мениджмънт със системата за сигурност. Медицинско-здравната сигурност следва да се разглежда като основата на количественото и качествено възпроизводство на човешкия индивид. Тя е цел на социалното и икономическото развитие на обществото. Нейното постигане води до поддържане на здравето на населението като състояние на пълно физическо, социално и психическо благополучие, а не само липса на болест. Ето защо повече от всякога е необходимо развитието на култура на сигурност, вкл. и национална. На тази основа сред секторните политики за националната сигурност може да се посочи политиката за социална сигурност. Тя се явява не само право, но и отговорност на всеки член на обществото. От позицията на фармацевтичната сигурност, като част от медико-здравната, основните приоритети следва да бъдат повишаване на добавената стойност на системата за здравеопазване и превенцията на застрашаващите здравето и живота на човешкия фактор заболявания. Не на последно място тук може да се включват подобряването на лекарствената безопасност, съчетано със социално поносим достъп до лекарствените продукти. Чрез повишаване на ефективността от лечението на пациентите се постига цялостно подобряване на общественото здраве, повишаване качеството на системата на здравеопазване и продължителността на живота на популацията.

От гледна точка на аналитично историческия подход днес фармацевтичната индустрия далеч не се счита само като доставчик на лекарствени продукти за терапия. Тя вече е бизнес и то социален бизнес, който осигурява

интегрирани решения и услуги в полза на пациента. Обстоятелства, които следва да подпомогнат преодоляването на нарушаването на връзката „пациент – лекар – фармацевт“, се търсят в свободата на избор и надценената здравна култура (Терзиев, Нинов, & Иванов, 2019). Обосновано е въздействието на факторите на микро- и макросредата върху управлението на фармацевтичното предприятие. А това е от ключово значение за дългосрочната жизнеспособност и устойчивост на фармацевтичните предприятия в динамично променлива и конкурентна среда. Фармацевтичните предприятия функционират в динамично променяща се среда, към която следва да се прилага стратегическият подход на управление за рационализиране на управленските решения и реалната ресурсна осигуреност на здравната защита на човешкия фактор. Това естествено не изключва следването на философията за корпоративна социална отговорност (Zahariev, et al., 2023), чрез която фармацевтичните компании могат да си осигурят допълнителна позитивна публична репутация.

Управлението във фармацевтичния сектор е призвано да осигури формирането на комплексни знания и умения за рационализиране на управленските решения, пречупени през спецификата на фармацевтичното предприятие в конкурентна, динамично променлива среда по зависимостта „ресурси–способности–ефекти“, чийто израз е управлението по резултати.

Управлението във фармацевтичния сектор е свързано със системата за национална сигурност, чрез политиката за социална сигурност, в частта медико-здравна сигурност, чийто основен приоритет е повишаване на добавената стойност на системата за здравеопазване чрез превенция на застрашаващите здравето и живота на човешкия фактор заболявания и регулиран достъп до лекарствените продукти, в интерес на резултатното лечение и ефективна система за здравна защита.

В историко-икономически план фармацевтичните предприятия възникват на определен етап от развитието на българската държава след Освобождението в отговор на здравните грижи за българското население в Царство България. Със създаването на фармацевтична фабрика „Галенус“ в следвоенните години, чрез обединяването на държавния и частния капитал, страната се откъсва от монопола на вносно-износната фармацевтична дейност, с което се два тласък в развитието на фармацевтичното производство, за да се превърне съвременната фармацевтична индустрия в социален бизнес в полза на човешкия фактор.

Устойчивата жизнеспособност и ефективно функциониране на фармацевтичните предприятия в динамична променлива и конкурентна среда са детерминирани и дефинирани от съобразяването и отразяването на влиянието на факторите на микро- и макросредата, което е в основата на ефективния мениджмънт на промяната на средата с отчитане на рисковете и заплахите.

При управлението във фармацевтичния сектор е необходимо да се отчетат факторите на средата - взаимодействието и съобразяването с тях.

Фармацевтичният пазар е особен пазар, където обичайните механизми на ценообразуване на база търсенето и предлагането не действат. Това се дължи на природата на здравеопазването като благо със смесен публично-частен характер. Самите правила на ценообразуването са пряко следствие от двете основни категории лекарствените продукти – оригинални и генерични. И в двата случая осигуряването на лекарствени продукти, необходими за лечението на българските граждани, се осъществява със средства от държавния бюджет, средства от бюджета на НЗОК и с лични средства.

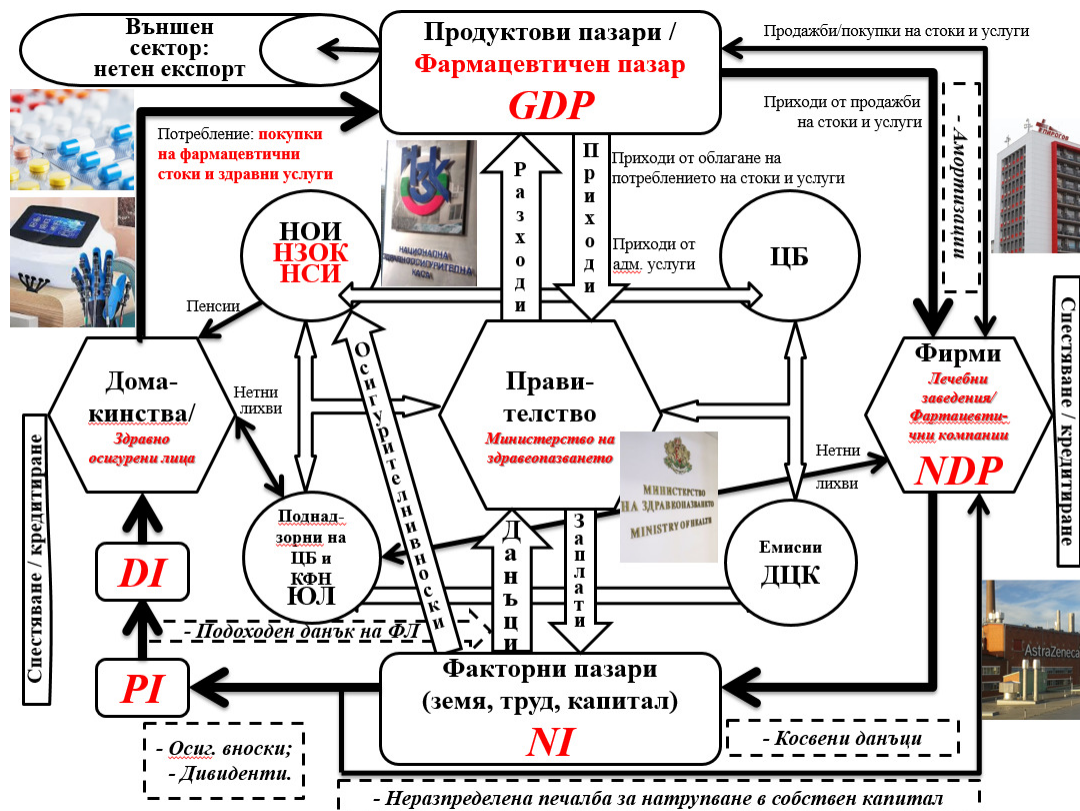
Със специализираната законова и подзаконова база се дефинира обсегът на заболяванията, за които лекарствените продукти се заплащат с публични средства. Разбира се, нивата на публичните разходи за лекарства в България, които са относително ниски в сравнение с държавите от ЕС, но не и спрямо съизмеримостта им с доходите, са в зависимост от демографската картина в страната и застаряването на населението, увеличаването на заболяемостта от незаразни заболявания, подобрената диагностика, съответно повишеното потребление, както и навлизането на нови терапии. Това обуславя и необходимостта от регулация в ценообразуването на лекарствените продукти и прилагането на системата на реимбурсиране.

За ефективното управление допринася разработването на обоснована политика за отговорно корпоративно управление, даваща представа за точно диференцираните отговорности на мениджърските екипи без дублиращи функции и задачи. Прозрачността в дейността на фармацевтичните дружества и неговите структури е атестат за следване на Общия кодекс на прозрачност и изискванията на „Лекарства за Европа“. Това води до прилагане на политика, която пряко обвързва ползите от продуктите и дейността на дружеството с неговия публичен образ.

Самата дейност на фармацевтичното дружество е изложена на редица рискови ситуации, представени от пазарните, кредитния, капиталовия и риска от неликвидност, което обуславя необходимостта от ефективен риск мениджмънт. Създаването на концептуален модел за управление на риска (Prodanov & Pavlov, 2016) обичайно е с условен характер, представящ принципната математическа трактовка без конкретни разчети (Wiener, 2002). Това е продиктувано от необходимостта за съблюдаване на изискванията за корпоративна конфиденциалност на информацията. За ефективното управление на фармацевтичното дружество, което понася ефектите на силно конкурентния пазар, следва да се създават и прилагат модели (Захариев, А., Ангелов, А., Ганчев, Г., Братанов, П., Илиев, Н., Тодоров, Ж., Петков, К., 2016), основаващи се на нетрадиционните и интелигентни системи за комплексен анализ на финансовата устойчивост (Zahariev, 2022). В тях чрез математически зависимости на отчетна, текуща и прогнозна база следва перманентно да се измерва степента на риск от фалит и да се поддържа възможността за финансово равновесие.

3. Аналитични свидетелства за приноса на фармацевтичния сектор за икономиката на България

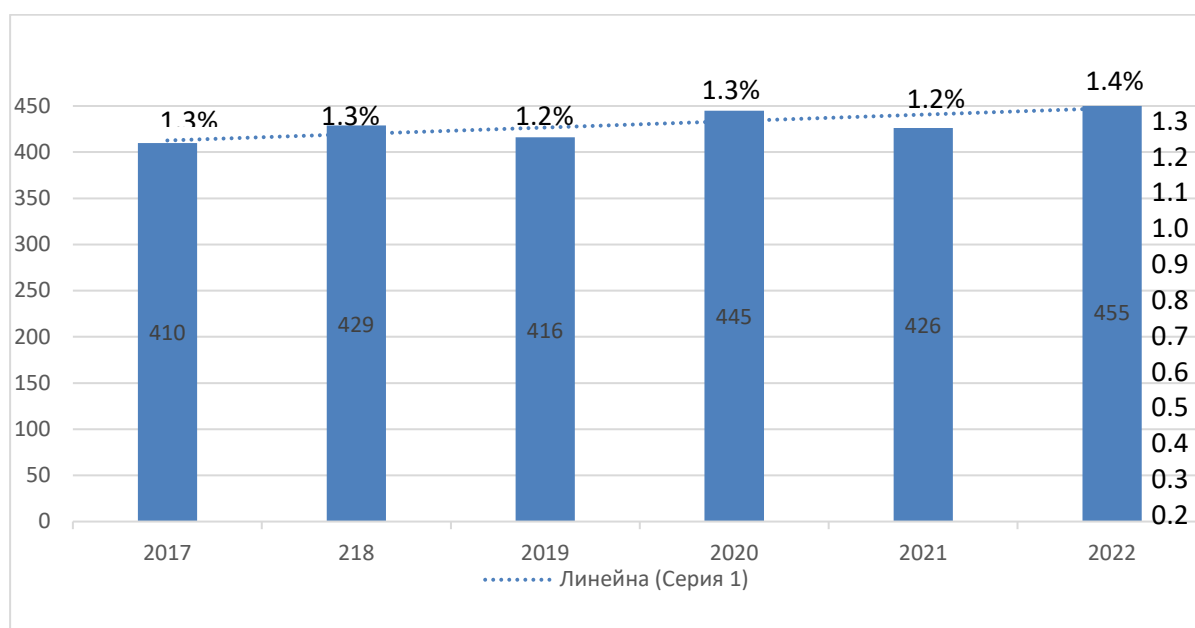
Прилагането на аналитичен подход за изследване на връзката между фармацевтичния сектор и икономиката преминава през набирание на адекватни данни, които не само да описват процесите на ниво пазар, но и да отчитат паричните потоци, които се трансферират между фармацевтичните фирми, публичните здравни организации и домакинствата. Всичко това, през призмата на модела за кръгооборота на паричните потоци в националната икономика, показва ключовата роля на посочените три икономически агента, ведно с институциите на НЗОК, НСИ, МЗ и пазара на фармацевтични и здравни блага (продукти и услуги), което е илюстрирано чрез Фигура 1. Не на последно място може да посочим емпиричните свидетелства доказващи, че благодарение на научни изследвания и развойни лекарствени продукти на водещите световни фармацевтични компании, може да се отчете съществен положителен ефект на макрониво върху БВП (Rolander & Bloomberg, 2024), какъвто е случаят с най-новите и най-продавани в света лекарствени продукт за лечение на диабет и намаляване на теглото Wegovy® & Ozempic® на датската компания Novo Nordisk.

Източник: (Брусарски, Захариев, & Манлиев, 2015), с авторски допълнения

Фигура 1. Институционален аналитичен модел на интегриране на фармацевтичния сектор в кръгооборота на БВП в България

Общият икономически принос на фармацевтичния сектор в България се оценява на 2,8 млрд. лв. през 2021 г. В условията на пандемията този сектор показва устойчивост и имаше важна роля в превенцията и лечението на опасната болест. Продукцията на фармацевтичното производство в българската промишлена индустрия за периода 2017–2022 г. е изложена на фигурата по-долу, от която е видно, че фармацевтичното производство остава сравнително стабилно като дял от БВП.

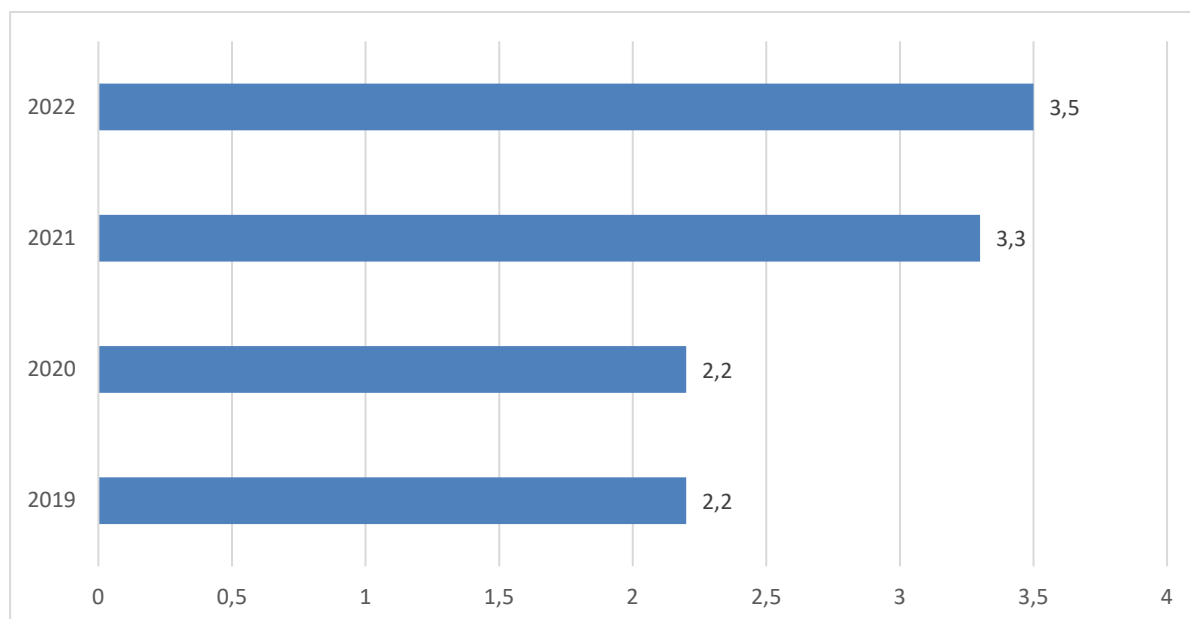
Източник: Собствени изчисления по данни от НСИ

Фигура 2. Фармацевтичният сектор като дял от БВП на България

В България като пряко заети във фармацевтичния сектор се определят 28 хил. души, които формират косвена заетост на допълнителни 16 хил. души. НСИ потвърждава, че работещите във фармацевтичния сектор създават и получават трудови възнаграждения, които са средно 1,8 пъти по-високи от средните за страната. Тези високи заплатите носят в приход към бюджета съответно подоходни данъци и осигуровки.

Инвестициите на компаниите от фармацевтичния сектор в кампании за обучение и осведомяване на пациентите отчитат възходяща тенденция. Политиката по въвеждане от Министерството на здравеопазването на изискването за задължително издаване на електронни рецепти породила стрес в системата. Оказа се, че част от лекарите нямат софтуер от Националната здравно-информационна система и право да изписват антибиотици след преглед. Такива са медиците в линейките, които предписват рецепта, ако пациентът не е приет в болница. Половината от изписаните над 26 хиляди електронни рецепти не са удовлетворени, защото лекарствата липсват в аптечната мрежа. Стартирането на тази промяна създаде по-скоро хаос и противопостави две съсловия – лекарското и фармацевтичното, които понесоха

обществен укор, че пациентите не получават назначеното лечение и не получават изписаните им лекарства.

Източник: Собствени изчисления по данни от НСИ

Фигура 3. Инвестициите на компаниите от фармацевтичния сектор в кампании за обучение и осведомяване на пациентите

Идеята за използването на електронни рецепти е, от една страна, да се ограничи напълно безконтролната консумация на антибиотици и други лекарства, както и лекарите да бъдат сигурни, че пациентите им ще получават точно лекарството, което е изписано, а не това, което преценят фармацевтите. България е една от европейските държави, в която се консумират най-много антибиотици на глава на населението – с почти 50 % над средното за Европейския съюз и три пъти повече отколкото например в Австрия, Франция и Германия.

Проблемът с дефицита на лекарства в България основно се дължи на техния износ за сметка на вътрешния пазар. Най-тежки са случаите, които засягат болните от диабет. За страната те са близо 600 000 и за тях осигуряването с инсулин е жизнено важно. На над 3 млн. лева се оценява инвестицията в компании за осведомяване на пациенти и пациентски програми. Фармацевтичното производство в България е ключово за осигуряването с лекарства. В него има традиции и устойчивост в развитието.

Перспективите за развитие във фармацевтичния сектор могат да бъдат насочени в няколко ключови насоки:

- разрастване на производството;
- привличане на инвестиции в развойната дейност;
- бюджетна подкрепа за научни изследвания и клинични проучвания;

- имплементиране на стратегия за дигитално здравеопазване;
- осигуряване на адекватен за обществените потребности бюджет на НЗОК;
- въвеждане на централизиран платежен механизъм за своевременни разплащания между аптеки и болници;
- ясно регламентиране на облагането в сектора с ДДС и професионални стандарти за ценообразуване;
- намаляване на административните пречки при процедурите за въвеждане на пазара на т.нар. генерични лекарства.

Посочените насоки за развитие могат да бъдат моделирани и прогнозиращи с разнообразни аналитични техники, вкл. базирани върху машинно самообучение (Zarkova, Kostov, Angelov, Pavlov, & Zahariev, 2023) и изкуствен интелект (Zahariev, Angelov, & Zarkova, 2022). Използвайки подобни аналитични техники, може да се изведат и преките връзки между фармацевтичния сектор и икономиката през призмата на основния измерител на стопанската активност – растежът на БВП.

4. Заключение

Финансовата устойчивост на фармацевтичните предприятия следва логиката на жизнения цикъл на техните лекарствени продукти. Преходът от оригинални към генерични лекарства често поражда сътресения, вкл. и такива, породени от поведението на конкурентите и техните възможности да рекламират и популяризират генерици, които постепенно завземат пазарния дял на оригиналните брандове. Факт е обаче, че България е с традиции във фармацевтичните производства и тези традиции обвързват капацитета на висшите училища и БАН с потребностите на развойните отдели на фармацевтичните компании. Когато имаме осигуряване с човешки ресурс, логично и цялостното управление съумява да преодолява рисковете, които този отрасъл създава. Преодолявайки рисковете чрез стройна система от аналитични инструменти и методи за професионално управление, се формира устойчив принос към националния БВП от страна на предприятията от фармацевтичния сектор.

Използвани източници

Prodanov, S., & Pavlov, T. (2016). Comparative Analysis of the Leading Consumption-Based Asset Pricing Models. *Economic Archive, LXIX*(1), pp. 20-46. Retrieved from <https://www2.unisvishtov.bg/nsarhiv/title.asp?title=531>

- Rolander, N., & Bloomberg. (5 March 2024 r.). *Novo Nordisk's Wegovy and Ozempic boom saved Denmark's GDP from a no-growth 2023—and will help double its expected growth this year, country's largest bank says*. Извлечено от Fortune.com: <https://bit.ly/4cd4trd>
- Wiener, Z. (January 2002 r.). Financial Risk Management. Извлечено от <http://pluto.msc.huji.ac.il/~mswiener/zvi.html>
- Zahariev, A. (2022). *Financial Analysis*. Svishtov: AI "Tsenov". Извлечено от <https://www.researchgate.net/publication/365793801>
- Zahariev, A., Angelov, P., & Zarkova, S. (2022). Estimation of Bank Profitability Using Vector Error Correction Model and Support Vector Regression. *Economic Alternatives*, 157-170. doi:<https://doi.org/10.37075/EA.2022.2.01>
- Zahariev, A., Ivanova, P., Zaharieva, G., Slaveva, K., Mihaylova, M., & Todorova, T. (2023). Interplay between CSR and the Digitalisation of Bulgarian Financial Enterprises: HRM Approach and Pandemic Evidence. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(9), 385. doi:<https://doi.org/10.3390/jrfm16090385>
- Zaharieva, G., Tarakchiyan, O., & Zahariev, A. (2022). Market capitalization factors of the Bulgarian pharmaceutical sector in pandemic environment. *Business Management*, XXXII(4), 35-51. Retrieved from <https://bm.unisvishtov.bg/title.asp?title=2784>
- Zarkova, S., Kostov, D., Angelov, P., Pavlov, T., & Zahariev, A. (2023). Machine Learning Algorithm for Mid-Term Projection of the EU Member States' Indebtedness. *Risks*, 11(4), 71. doi:<http://dx.doi.org/10.3390/risks11040071>
- Брусарски, Р., Захариев, А., & Манлиев, Г. (2015). *Финансова теория*. В. Търново: ФАБЕР.
- Захариев, А., Ангелов, А., Ганчев, Г., Братанов, П., Илиев, Н., Тодоров, Ж., Петков, К. (2016). *Финансов анализ*. В. Търново: ФАБЕР.
- Терзиев, В., Нинов, Н., & Иванов, И. (2019). Ситуационен анализ на здравната система на Република България. *Годишна университетска научна конференция, 27-28 юни, 2019*, (стр. Сборник доклади). Велико Търново.

Интернет източници и проучвания:

Проучване на ARPharM, БГФарма и БАТЕЛ
<https://www.sciencedirect.com>
<https://www.investopedia.com/>
<http://www.stockpriceanalysis.com>
<http://www.studymode.com>
<http://www.sunpharma.com>

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

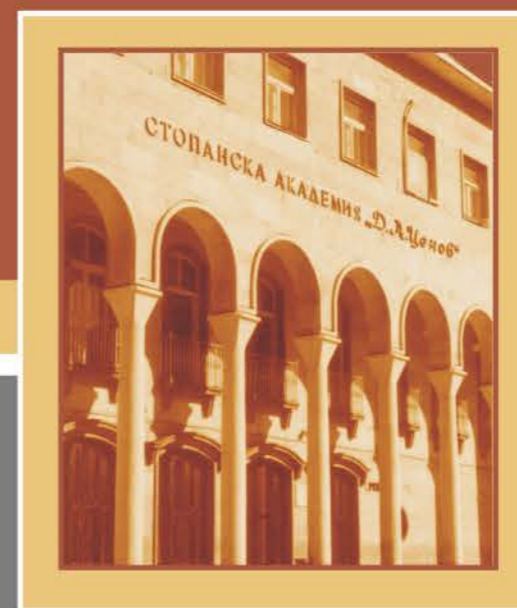
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XVI, 2023

Книга 19

Том XVI, 2023 г.
Книга 19

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Васил Пламенов Василев ТРАНСПОРТ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ: ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ И МЕХАНИЗМИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	5
Гергана Филипова Павлова СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2022 ГОДИНА	26
Грета Иванова Иванова ПОДБОР НА СЛУЖИТЕЛИ В ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ	49
Йордан Чорбаджийски ОПТИМИЗИРАНЕ НА ЕКСПОРТА В СЕКТОР ВИНОПРОИЗВОДСТВО ПО ПРИМЕРА НА ВИНАРСКА ИЗБА „ЧЕРНОМОРСКО ЗЛАТО“ АД	76
Мария Анастасова Хаджихристева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	95
Момчил Мирославов Маринов РАЗВИТИЕ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „ЖИЛИЩА И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО“ В ЗАД „ОЗК ЗАСТРАХОВАНЕ“ АД	117
Ненко Василев Василев АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МАШИНОСТРОЕНЕТО В БЪЛГАРИЯ – СЕКТОРЕН АНАЛИЗ	148
Радка Иванова Василева КОЕФИЦИЕНТЪТ НА ВАРИАЦИЯ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА АНАЛИЗ НА ПАЗАРА И УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАЩИТА ПРИ ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ЗАСТРАХОВКИ В БЪЛГАРИЯ	175
Тоня Петрушева ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ТЪРГОВСКИТЕ ВЕРИГИ ЗА БЪРЗОБОРОТНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ В БЪЛГАРИЯ	192
Шенай Шемсиева Раимова ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ ВЪРХУ ФИНАНСОВОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА ИНДИВИДА	219

Статии

Антонио Валентинов Дичев МАШИННО САМООБУЧЕНИЕ ПРИ VAR КАТО ОЦЕНКА ЗА ПАЗАРНИЯ РИСК – ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ	241
Боряна Руменова Пейчева ФУНКЦИОНАЛНА РАМКА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА В МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ	255
Виктор Димитров Маринов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	271
Галина Генева Илиева ИЗБОР НА ДОСТАВЧИК ОТ ФИРМАТА	284
Горян Благовестов Милев ДИНАМИКА НА ОТРАСЛОВАТА СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ	294
Елка Узунова МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДРЕБНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА	305
Йоана Иванова Първанова РЕГИОНАЛЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ – СЪЩНОСТ, ЗНАЧЕНИЕ И ДИНАМИКА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПОЛИТИКИ	317
Йордан Стефанов Генов КОМУНИКАЦИЯТА КАТО ЧАСТ ОТ ПРЕНОСИМИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ	336
Любомир Василев Георгиев РОЛЯТА НА УПРАВЛЕНСКОТО РЕШЕНИЕ В СЪВРЕМЕННАТА ОРГАНИЗАЦИЯ	358
Мария Петрова Дачева КРИЗИСЕН МЕНИДЖМЪНТ ПРЕЗ COVID-19 И ЕФЕКТА МУ ВЪРХУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОФИС СГРАДИ	368
Миглена Трифонова Маринова УСТОЙЧИВОТО СЧЕТОВОДСТВО В МИННОДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ИНТЕГРАЦИЯ В СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПОДХОД	378

Николай Василев Тодоров КРЪГОВИ ИКОНОМИЧЕСКИ СПОСОБИ В МЕТОДОЛОГИЯТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ТАКСА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ	392
Онник Таракчиян АНАЛИЗЪТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯ СЕКТОР: ТЕОРЕТИКО – ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ	405
Петър Ангелов Чернаев ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ЖИВОТНОВЪДНИЯ БИЗНЕС: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ	415
Пламен Станчев Илиев ЦЕНОВА ДИНАМИКА НА ЖИЛИЩНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ	428
Пламена Йорданова Колева НОРМАТИВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА СТАТИСТИКАТА НА ТУРИЗМА	445
Ралица Сирашка НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ УМЕНИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ АГРОБИЗНЕС	464
Росен Здравков Тумбев ПОЛОЖИТЕЛНАТА НАГЛАСА КЪМ ЗДРАВЕ НА РАБОТНОТО МЯСТО – СЪЩЕСТВЕН КОМПОНЕНТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОННО ЗДРАВЕ	480
Стелиян Богданов Стефанов ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО ПРИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ЕС	491
Тодор Георгиев Гогов ЗНАЧЕНИЕ НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В БОРБАТА С ИЗМАМИТЕ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ	504
Цветомира Георгиева Велева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОМНИКАНАЛНОТО БАНКИРАНЕ	522

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XVI – 2023, книга 19

Даден за печат на 10.11.2024 г., излязъл от печат 15.11.2024 г.
Поръчка № 18907; формат 16/70/100; тираж 50

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А